



Nén bútor a komáromi múzeumban Izsai Márton. Hat esztendeje annak, hogy kertje végében, kútásás közben néhány kőkorszakbeli cserepet s egy csorba kőbaltát talált s azon hirtelen úgy megvilágosodék elméje, hogy nem verte szét a cserepeket aranyat keresvén hasukban, hanem hetivásárkor behozta a múzeumba, megnézetni velünk. S hogy a régi edénykéek pénzt jövedelmeztek, ráadta a fejét ősi edények kutatgatására: az üzlet roppant eredményesnek mutatkozott. A Jóisten lepillantott Izsaiék földjére s ha már nagy darab kertet nem adhatott neki, félholdnyi belsőségét kibélelte római téglákkal s még régebbi cserepekkel, szükös hónapokban csak a földbe kellett nyúlni s rögtön akadt lelet.

A vén Izsai Márton hetven esztendejével beszokott hozzánk, a Kultúrpalotába. Kezdetben csak félévenként hozta vászoniszákjában a kőkori ember ivópoharát s a római kaszárnyák elmálott tégladarabjait; később már havonta kopogtatott s hogy belépett, azon mód rakosgatta is az asztal szélére a töredezett agyagholmikat. Öröm volt nézni az összefent itatóspapirost s kefélni a téglaporos írásokat. Vásári kereskedő nem tudja úgy feldicsérni legszebb holmiját, mint Izsai Márton a négyezeréves edényeket. Amikor kihámozza az újságpapírból s leteszi a földre, félreáll, reszkető hangon ajánlgatja s aggódó szemmel figyel: meg vagyunk-e elégedve a holmival. Mártonunk nem tudja, mi a dömping, — hozta szorgalmasan a cserepeket, olyannyira, hogy már nem maradt szekrény, amelybe rakhassuk, nem maradt üres polc, ahol közszemlére állíthassuk: lassankint odáig jutottunk, hogy az egyéb gyűjtemények között széles kigyózással terjengett Izsai Mártonék kertjének minden ősi cserepe s a múzeumi választmány kérve-kért bennünket, szüntessük be ezt a Márton-féle kőkori s bronzkori dömpinget, mert másra aligha jut hely, hacsak új épületszárnyat nem emelünk... Önmaga szorította le Márton saját áruinak értékét. Egyre szomorúbban tette zsebre a pénzecskét.

Csodálatos kertje van Mártonnak. A bronzkori háziasszonyok éléskamrája került talán Márton kertje végébe, avagy az is meglehet, hogy egy módosabb ősi cserépedény-gyáros raktárát lelte föl Márton, de az urnák, kis bögrék, tálak, korsók nem szünő bőségben ömlöttek Márton kertjéből a mi múzeumunkba. Márton türelmes munkával törölgette, szárítgatta őket, s megügyelte, mégis, akadna-e pénz valamelyikben, s aztán föltette a kemencére száradni a leletet, s mikor megkevesbedett Mártonéknál az amúgyis kevés pénz vagy adócédula érkezett, esetleg télirevalót kellett venni, Izsai Márton újságpapirosba csomagolta a repedt urnákat, bugyorba kötötte, kosárba helyezte s bebállagott vele a komáromi Kultúr-



Harmos Károly eredeti rajza

palotába. Volt úgy, hogy hátikosárban szállította be a régmúlt ember halotti urnáját. Üresen, persze s ebből igazolódik talán az a gyanú, hogy mégis csak raktárra készülhettek az edények az ősi időben, s valami előkelő bronzkori koporsókészítő látta el a mi vidékünkön urnákkal a dunamenti családok őseit.

— Most már elég volt ezekből a törött cserepekből — próbáltam újdonságokra ösztönözni nemrég Mártonunkat —, nézze csak, egészen ellepi a múzeumot vele. Nem bánom, hozza tovább, de azért igen szeretném, ha szorgalmasabban utánanézne a kertjének s végre valami szépet, rendkívülit találna...

Komolyan ingatta a fejét:

— Nincs ott más, csak ilyen. Főképen törött. De mutassa, milyenre volna szüksége, hátha ráakadok egyre.

S mivel még nem látta a múzeumot, végigvezettem a szekrények során, az óriáskigyótól a Feszty-képig. Mindent megbámult, erősen a fegyvereket, mégjobban az ágyúgolyókat, de legislegjobban azt a hatalmas fazekasremeket, amelyet a budapesti iparkiállításra formált egy derék mester, névszerint Kalabusz István.

— Ha én ilyet tudnák — sóhajtott Márton s irigy pillantást vetett a hordónagyságú díszedényre.

Aztán elballagott, el is tűnt, tavaszkor nem is került elének. Tisztára megfélekedtünk róla. A múlt hetekben, egyik csütörtökön, felhallatszott az ismerős csoszogás. Márton jelentkezett. Félénken kopogott, botját a küszöb mellé rakta, ő maga alig fért be az ajtón. Ki kellett nyitni az ajtó két szárnyát, hogy ünnepélyesebben fogadhassuk. Görnyedt hátán hetykén ült egy ménkü nagy ruhakosár.

— Most aztán feltaláltam —, tette le a kosarat s nyögött.

— Mit?

— A különleges szép cserepet. A legnagyobb poharat, akit kiástam, szerencsésen.

Ovatosan bontotta ki a kosár fedőjét, a kendő alatt újabb kendő, az alatt papiros: így került felszínre a díszmű. Száradt, repedezett, nagy cserépfazék volt. Korongot soha nem látott, de nem látott évezredek sem, mindössze talán egy félesztendőt. Türelmes, hosszú munkával, ujjáival gyúrta össze a vén Márton. Lassan szárítgatta, próbálta égetni is, de inkább csak kormozta. Reszketős ujjáival dísz is illesztett rá, fület akasztott oldalára: lelkét beleadta az öreg.

— Mi ez, Márton bácsi?

Megilletődve mondta:

— Régi fazék, múlt héten ástam.

Föllélekzett örömeiben, hogy nem veszem észre a csalást. Egy kis krákogás után folytatta:

— Nem hoztam volna be, mert magamnak is kedves, csakhogy betegek vagyunk nagyon, mind a ketten, a feleségem is, én is, kell a pénz a patikára.

Köhögött s görnyedten ült sokáig.

— Itt a recefet — vett ki a fazék mélyéből egy orvosi írást.

— Hát ezért kell a pénz?

Rámvetette a szemét. Fáradt volt ez a tekintet, mélységes rán-

cok húzódtak körülötte, oly mélyek, mint maga a négyezer esztendő, künn, a kertben. Megkopott gépezet már ez az öreg Márton.

— Ezért — vallotta —, fekszik az asszony, munkaidő van. A fiam Pozsonyba maradt, nekünk meg ezek az öreg cserepek s az ősi népek a kertben, akik a poharakat hagyták.

A szél meglobogtatta a receptet. Ránéztem a nagy fazéokra. Idomtalan, görbe jószág volt, szét fog hullani őszre. Izgatottan figyelt Izsai.

— Nagyon jó fazék — mondtam —, jól tette, hogy behozta. Megőrizzük. Írja alá a nyugtát és siessen haza az orvossággal.

Nem akart hinni a fülének. Reszketős kézzel irkálta fel a betűket. Aztán hátára vette a kosarat. De nemcsak a kosár lett könnyebb, hanem a Márton lelke is. Megkereste a botját, az ablakon még visszaszólt:

— Majd ősszel, ha megérem, hozok be néhány poharat, de ingyen.

Olyan nehezen ballagott végig az udvaron, mint a magyar gond.

Szombathy Viktor



HONFOGLALÁSKORI EZÜST TARSOLYLEMEZ A GALGÓCI LELETBŐL
 Nemzeti Múzeum Magyar Népművészetből